

KASAS SÛRESİ 77. AYET BAĞLAMINDA İNSANIN DÜNYADAKİ NASİBİ

THE SHARE OF HUMAN BEINGS IN THE WORLD WITHIN THE CONTEXT OF THE VERSE 77 OF SURAH AL-QASAS

Vaiz Dr. Ahmet ÖZBAY

Diyanet İşleri Başkanlığı Başiskele İlçe Müftülüğü

eposta: ozbay.ahmet@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0002-2388-8976

ATIF: Özbay, Ahmet, “Kasas Sûresi 77. Ayet Bağlamında İnsanın Dünyadaki Nasibi”,
Hikmet Yurdu, YIL: 13, CİLT: 13, SAYI: 26, ss. 261-285

ÖZ: Kur'an-ı Kerim'de dünya hayatının fânî, âhîret hayatının ise ebedî olduğu belirtilmekte ve insanlara dünya hayatında âhîret için hazırlık yapmaları tavsiye edilmektedir. Kasas Sûresi 77. ayette de âhîret hayatı için çalışma tavsiye edilirken insanın dünyada da nasibi olduğu hatırlatılmaktadır. Modern zamanlarda âhîret için çalışma gözardı edilirken tek hedef ve gaye dünya hayatından ibaret sayılmaktadır. Âhîret hayatından soyutlanmış dünya merkezli söylem de anılan ayette dayandırılabilir. Tefsir ve hadis çalışmaları yanında günümüzde topluma yönelik, vaaz-hutbe ve nasihat esnasında farklı amaçlarla zayıf ve mevzû hadisler de nakledilmektedir. Bu ayetin anlaşılmasında da “Hiç ölmeyecekmiş gibi dünya için; yarın ölecekmiş gibi âhîret için çalış!” şeklinde hadis olarak nakledilen rivayet kullanılabilir. Çalışmamızda bu ayette zikredilen, insanın dünyadaki nasibinin ne olduğunu ve bu ayetin açıklanmasında dayanak yapılan rivayeti ele alacağız.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Tefsir, Hadis, Dünya, Ahiret, Ebedî, Nasib, İnsan, Kârûn.

Abstract: It is stated in Qur'an that the world life is mortal and afterlife is eternal, and people are advised to make preparations in the world for afterlife. It's reminded in the 77th verse of Surah al-Qasas that people should work for afterlife (ahirah) and they also have grant in the world. While working for afterlife is ignored, the only goal and purpose is considered as world life in modern times. The

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 24 Eylül/September 2019

Kabul Tarihi / Accepted: 06 Aralık/December 2019

Yayın Tarihi / Published: 01 Temmuz/ July 2020

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Temmuz-Aralık /July-December

Cilt/Volume: 13 Sayı / Issue: 26 Sez / Pub Date: Temmuz-Aralık, 2020/2 Sayfa / Pages: 261-285

İntihal / Plagiarism: Bu makale, iThenticate intihal programıyla tarandıktan sonra, iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

world-centered discourse that is isolated from the life of the hereafter can be attributed on this verse. In the understanding of this verse, the narrated hadith "Work for the world as if it would never die; work for the hereafter as if it you would die tomorrow!" is used as a hadith. Besides the works of tafsir and hadith, nowadays weak and topic based hadiths are conveyed during khutbah and sermons for different purposes. In our study, we will explain the grant of a person is and clarify what the narrative that is the base for the explanation of the verse is.

Key Words: Quran, Tafsir, Hadith, World, Hereafter, Eternal, Grant, Human, Korah.

Giriş

İnsan için hayat ikiye ayrılır. Birincisi; kendisi dışındaki canlı-cansız bütün varlıkların hizmetine verildiği ve imtihandan geçtiği dünya hayatıdır. İkincisi ise dünya hayatının sona ermesi ile başlayacak olan ve imtihanda başarılı olanların mükâfat, başarısız olanların ise ceza görecekleri âhîret hayatıdır. Dünya hayatı geçici olup kıyametin kopması ile sona erecektir. Ardından ebedî olan âhîret hayatı başlayacaktır. Hz. Adem'den (a.s.) itibaren bütün Peygamberler de bu hakikati dile getirmişlerdir.

İnsanın bu dünyada yaratılış amacı Allah'a kulluk yaparak dünya ve âhîret mutluluğunu elde etmektir. Bunun için dünya, âhîretin tarlası olarak görülmüştür. Dünya hayatında Allah'a iman ile birlikte O'nun rızası için yapılan ameller âhîrette mükâfat kazandıracaktır. Bu durumda dünya hayatının iyi bir şekilde değerlendirilmesi ve asıl yaşanacak olan âhîret hayatı için hazırlık yapılması gündeme gelmektedir. Bu noktada, insanın dünya hayatından nitelik ve nicelik bakımından ne ölçüde istifade edeceği ile dünya-âhîret dengesini sağlama problemi ortaya çıkmaktadır. Yahudilikte bu denge dünya lehine bozulurken Hıristiyanlıkta dünya hayatı tamamen ihmal edilmiş, uzak doğu dinlerinde ise insan bedenine işkence edilerek ruhun yüceltilmesi esas alınmıştır.

Bencilliğin alabildiğine yayıldığı Müslüman toplumlarda teknolojik ve ekonomik gelişmişlik, insanları dünyevîleşmeye yöneltti. Dünyevîleşme temayülü de insanları iman ettiğini yaşamaktan uzaklaştırırken yaşadığına iman etmeye sevketti. İncından ve dininden tam anlamıyla da kopamayan insanlar, dünyaya aşırı bağlılık ve meyillerine Kur'an'dan ve hadisten dayanak bulma yoluna saptılar. Bu bağlamda Kasas Sûresi 77. ayetin âhîret için çalışmayı tavsiye eden bölümü gözardı edilerek insanın kendi dünyası için çalışması ön plana çıkarıldı. Bu meyanda insanları ebedî yaşayacakmış gibi yalnızca dünya hayatı için çalışmaya teşvik eder bir anlayışla ele alınan ve hadis olarak da nakledilen "Hiç ölmeyecek gibi dünya için; yarın ölecekmiş gibi âhîret için çalış!" rivayeti de dayanak yapıldı.

Bu çalışmamızda anılan ayeti ve hadis olarak nakledilen rivayeti ele alarak insanın dünyadaki nasibini değerlendireceğiz.

1. Kasas Sûresi 77. Ayet'in Medlûlü/Anlamı

وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنَ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ

“Ve Allah'ın sana bu vergisi içinde sen âhiret yurdunu ara ve dünyadan nasîbini unutma da Allah'ın sana ihsan ettiği gibi ihsan et ve yeryüzünde fesad çıkarmaya çalışma, çünkü Allah müfsidlerini sevmez.” (el-Kasas 28/77)¹

Ayette geçen “n-s-b/ نصب ” kelimesi “her şeyden alınan haz², muayyen haz³” demektir. Mecazen ise “kısım-pay” anlamına gelmektedir.⁴ “i-b-t-ğ/ ابتغى ” kelimesi de “talep etmek⁵ talep edilen şey için çalışmak, övülen şeyi talep etmek⁶” anlamlarına gelmektedir. Ayette âhiret için çalışmaya teşvik “övülen bir hedefe ulaşmak için çalışma” kavramıyla ifade edilirken dünyadaki nasib için yalnızca “لا تَنْسَ /unutma” ifadesi kullanılmaktadır. “ n-s-y/نسي ” “hatırlamanın zıddı, terketmek, unutmak,⁷ bir insanın kendine tevdi edilen bir şeyin zaptını bilerek veya bilmeden terk etmesi, göz ardı etmesi⁸” anlamlarına gelmektedir. Ayette, dünyadaki nasibe bir teşvik söz konusu edilmezken, insanın varacağı ebedî yurdu olan âhiret hayatı için amel edilmesi teşvik edilmektedir.⁹ Ayetin anlamının tam olarak anlaşılabilmesi için kavramlarla birlikte ayetin bağlamını ele alacağız.

Bu ayet Kur'an'da, Kârûn kıssası içerisinde yer almaktadır. Ayette dile getirilen

¹ Bu ayetin Türkçe meâllerdeki yansımalarını görmek için bazılarını burada yer vermek istiyoruz: “Ve Allahın sana bu vergisi içinde sen Âhiret evini ara ve Dünyadan nasîbini unutma da Allahın sana ihsan ettiği gibi ihsan et” Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dîni Kur'ân Dili*, (İstanbul: Nebioğlu Basımevi, 1960), 5/3755; “Allah'ın sana verdiği şeylerde âhiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma.” haz: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı yay., 2008); “Allah'ın sana verdiklerinden yararlanarak, yalnızca âhiret yurdunda iyi bir yer tutmanın yolunu ara; bunu kazanmak için dünyada yapman gerekenleri de unutma.” haz: Abdullah Parlıyan, *Kur'an-ı Kerim ve Özlü Tefsir: Tefsirlerin Özü*, (Konya: Damla Ofset, t.y.); “Allah'ın sana verdiği (güç, kuvvet, mal, evlat, ilim gibi her türlü) şeyde âhiret yurdunu ara. Dünyadan (helalinden olarak) nasibini de unutma!” haz: Hasan Tahsin Feyizli, *Feyzu'l-Furkân Tefsirli Kur'an-ı Kerim Meâli*, (İstanbul: Server İletişim, 2015); “Allah'ın sana verdiğinden âhiret yurdunu kazanmaya bak ve dünyadan nasibini unutma!” Hayrettin Karaman, vd., *Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, (Ankara: D.İ.B. yay., 2006), 4/246.

² Ebû'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, (Beyrut: Dâru Sadır, 2010), 1/761.

³ Ebu'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal Ragıb el- İsfahânî, *Müfredat fî Garîbi'l-Kur'ân*, thk. Safvan Adnan Davudi, (Beyrut: Dârü's-Şamiyye, 1991), 808.

⁴ Ebu'l-Feyz Murtazâ Muhammed b. Muhammed b. Muhammed ez- Zebîdî, *Tâcu'l-'Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs*, (Dâru'l-Hidaye, t.y.), 4/276.

⁵ İbn Manzûr, *Lisan*, 14/76.

⁶ İsfahânî, *Müfredat*, 137.

⁷ İbn Manzûr, *Lisan*, 15/322.

⁸ İsfahânî, *Müfredat*, 803.

⁹ Ebû Saîd Nasîrüddin Abdullah b. Ömer b. Muhammed Beyzâvî, *Envarü't-Tenzil ve Esrarü't-Te'vil*, (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 2010), 5/185.

“Allah’ın sana bu vergisi içinde sen âhiret yurduunu ara ve dünyadan nasîbini unutma da Allah’ın sana ihsan ettiği gibi ihsan et ve yeryüzünde fesad çıkarmaya çalışma, çünkü Allah müfsidlerini sevmez.” şeklindeki nasihat Kârûn’a yapılmaktadır. Bu nasihatı da İsrailoğulları içerisinde Allah’a ve peygamberine iman ederek aydınlanmış kimselerin¹⁰ veya Hz. Mûsâ’nın (a.s.) yaptığı söylenmiştir.¹¹

Kârûn’un, Hz. Mûsâ’nın (a.s.) amcasının oğlu (teyzesinin oğlu olduğu da söylenmiştir) ve Firavun’un yüksek seviyede bir görevlisi olduğu rivayet edilmektedir.¹² Tevrat’ta “Korah” olarak anılan Kârûn; Hz. Ya’kub’un oğlu Levi’nin oğlu Kahes’in oğlu Yitshar’ın (İzhar) oğlu olarak gösterilmektedir.¹³ Hz. Mûsâ (a.s.) da İmran b. Kahes’in oğlu¹⁴ veya İmrân (Amram) b. Yeshur (Yitshar) b. Kahes’in oğludur.¹⁵

Kârûn’un, Hz. Mûsâ’ya (a.s.) önce iman ettiği, fakat daha sonra hem peygamberliğin hem yöneticiliğin Hz. Mûsâ’da (a.s.), kurban ve mâbed yöneticiliğinin de Hz. Hârûn’da (a.s.) olmasına itiraz ederek¹⁶ hırsı ve kıskançlığı yüzünden ona karşı çıktığı da söylenmektedir. İlmi ve servetiyle övünmüş, soydaşlarına karşı büyüklük taslamış, kavmine ihanet etmiş ve İsrâiloğulları’nı yurtlarından sürmeye niyetli düşman güçlerin destekçisi olmuştu. İsrâiloğulları içinde dinî bilgisi en geniş kimse olmasına rağmen kibir ve gururu yüzünden helâk olup gittiği ifade edilmektedir.¹⁷

Kur’an’da, Kârûn’un bir İsrâilli olmasına rağmen Firavun’la işbirliği yaptığı ve onun gözdelelerinden biri olduğu zikredilir ki; Firavun’dan sonra Hz. Mûsâ’ya (a.s) karşı çıkan iki elebaşından biri Kârûn’dur: “Andolsun ki Mûsâ’yı, ayetlerimiz ve apaçık bir delille, Firavun, Hâmân ve Kârûn’a göndermişizdir. Ama onlar şöyle demişlerdi: O yalancı ve büyücünün biridir.” (el-Mü’min 40/23-24)

Kârûn’un, İsrâil kaynaklarına göre zamanının en zengin insanı olduğu ifade

¹⁰ Karaman, vd., *Kur’ân Yolu*, 4/246.

¹¹ Ebu Abdillâh (Ebü'l-Fazl) Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin Fahreddin er-Râzî, *et-Tefsiri'l-Kebîr = Mefatihü'l-Gayb*, (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1999), 25/13; Ebû Abdullah Muhammed İbn Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi'u li Ahkâmi'l-Kur'ân*, (Beyrut: Dâr-u İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1966), 8/313.

¹² Kurtubî, *el-Câmi'*, 13/310; Karaman vd., *Kur'ân Yolu*, 4/245.

¹³ Tevrât, Çıkış, 6/16, 18, 21; Sayılar, 16/1

¹⁴ Kurtubî, *el-Câmi'*, 13/310.

¹⁵ Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid et-Taberî, *Tarihü't-Taberi : Tarihü'l-Ümem ve'l-Müluk*, (Beyrut: Dâru't-Türâs, 2010), 1/185.

¹⁶ Ebû İshak Ahmed b. Muhammed b. İbrâhim Nisaburî es-Sa'lebî, *'Arâ'isü'l-Mecâlis*, (Beyrut 1985), 213-217.

¹⁷ Taberî, *Câmi'u'l-Beyân fî Tefsiri'l-Kur'ân*, Thk. Ahmed Muhammed Şakir, (Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 2000), 20/67; Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali b. Muhamed eş-Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1983), 4/179; Seyyid Ebû'l-A'lâ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'ân*, çev. Muhammed Han Kayanî vd., (İstanbul: İnsan yay., 1987), 4/185; Kârûn’un topluma karşı baskıcı tutumu hakkında ayrıca bk. Ankebût 29/39-40.

edilmektedir. Kur'an'da Kârûn'un serveti için "Onun anahtarları güç sahibi bir topluluğa ağır gelirdi." (el-Kasas 28/76) ifadesi yer almaktadır. Bir görüşe göre; "anahtarlar/مَفَاتِحُ" dan kasıt hazinelerin kendisidir.¹⁸ Bir diğer görüşe göre de; ayette geçen "anahtarlar" ile, kapıların kendileriyle açıldığı anahtarlar kastedilmiştir.¹⁹ Her hazinenin ayrı bir anahtarı vardı ve Kârûn, yolculuğa çıktığında bu anahtarları beraberinde götürürdü.²⁰ Anahtarlar ağır olduklarından zorlanarak taşındığı, ayette ifade edilmektedir. Anahtarları taşıyan güç sahibi topluluğun sayısı hakkında da üçten yetmiş kadar çeşitli görüşler ileriye sürülmüştür.²¹ Yine ayette ifade edilen taşıma işinin maddî değil manevî anlamda olduğu da ifade edilmiştir. Yani bu hazineler çok fazla ve muhtelif türde olduğu için, onu bekleyen kimseleri çok yormuştur.²² Bütün bu ifadeler, Kârûn'un servetinin büyüklüğünü ifade etmektedir.

Hayranlık uyandıracak kadar servete sahip olan Kârûn'a, malı sebebiyle şımar-maması söylenmiştir. Çünkü malından dolayı şımaran kimse, sahip olduğu malda fakir-in ve ihtiyaç sahibinin hakkını ödemez, azgınlaşır ve cimrilik eder.²³ Malının çokluğu sebebiyle şımaran, dünyaya bağlanıp âhireti unuttur. Fakat kendisinin pek yakında dünyadan ayrılacağını bilen kimse ise şımarmaz.²⁴ Kârûn'la ilgili ayetlerde; malın cazibesine kapılıp, gönlünü mal sevgisi ile doldurup, aklını malına veren ve servetiyle de küstahlaş-şıp Allah'ın kullarına karşı büyüklük taslayan kimseler gibi şımar-mama telkin edilmektedir.²⁵ Onun için bahse konu ayette hemen âhiret hayatı hatırlatılarak asıl hedefe dikkat çekilmektedir.

Kârûn'un en belirgin azgınlığı, Allah'ın kendisine vermiş olduğu hazineleri bilgi ve becerisi dolayısıyla kendisine nisbet etmesidir.²⁶ "Bu bana ancak, bende olan ilim sayesinde verildi." dedi. (el-Kasas 28/78) Allah, onun bu sözüne "Kendisinden evvelki nesillerde, kuvvetçe ondan daha üstün, taraftarca da daha kalabalık kimseleri Allah'ın helak etmiş olduğunu bilmiyor mu?" (el-Kasas 28/78) diyerek cevap vermiştir. Onun, malıyla, kuvvetiyle ve taraftarlarıyla gururlanmasının, büyük bir hata olduğu ifade edilmektedir.²⁷

Onun azgınlıkları hakkında Hz. Mûsâ'ya (a.s.) zina iftirası için bir kadını kullan-

¹⁸ Râzî, *Tefsîr*, 25/14; Kurtubî, *el-Câmi'*, 13/312.

¹⁹ Râzî, *Tefsîr*, 25/14; Kurtubî, *el-Câmi'*, 13/311.

²⁰ Râzî, *Tefsîr*, 25/14.

²¹ Taberî, *Tefsîr*, 19/615; Râzî, *Tefsîr*, 25/14; Kurtubî, *el-Câmi'*, 13/313.

²² Râzî, *Tefsîr*, 25/15.

²³ Kurtubî, *el-Câmi'*, 13/313.

²⁴ Râzî, *Tefsîr*, 25/15.

²⁵ Seyyid Kutub, *Fî Zılâli'l-Kur'ân*, (Beyrut: Dâru's-Şurûk, 1996), 5/2711.

²⁶ Muhammed Ali es- Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsîr*, (Beyrut: Dâru'l-Kur'âni'l-Kerîm, 1981), 2/446.

²⁷ Râzî, *Tefsîr*, 25/16.

dığı²⁸ Allah'ın haram kılmış olduğu şeylerin peşinde koşarak yeryüzünde bozgunculuk çıkardığı²⁹ çevresindeki insanlara zulmederek, onların topraklarına ve araç-gereçlerine el koyduğu ifade edilmiştir.³⁰ Ancak ayetteki ifade, her türlü azgınlığı ve haksızlığı kapsayacak şekilde belirsiz olarak bırakılmıştır. Azgınlaşarak, insanlara zulmetmesi, âhireti hesaba katmaksızın nimetlerden dilediği gibi ve sınırsızca yararlanmak suretiyle malını, amacının dışında harcıyarak veya amacı doğrultusunda harcanmasına engel olarak bozgunculuk yapması dile getirilmektedir.³¹

Kur'an'da, Kârûn'nun kendisine verilen servetle aldandığı, servetinin ve hazinelerinin bir faydasının olmadığı ifade edilmektedir. Ayette "Allah'ın sana verdiğinden harcıyıp, âhiret yurdunu ara." (el-Kasas 28/77) sözünden Kârûn'un âhirete inandığı da anlaşılmaktadır. Buna rağmen dünya nimetlerini âhiret yurdunu kazanmak için sarf etmediği görülmektedir. Böylece ayetteki ifadelerden; insanın âhiretini kurtarmayan dünya hayatının ve dünya nimetlerinin bir faydasının olmadığı ortaya çıkmaktadır.³²

2. İnsanın Dünyadaki Nasibi Hakkında İleri Sürülen Görüşler

İslâm, çalışmaya, kazanmaya, ferdin helâl yollarla mülk edinmesine ve mülkünden mubah- yollarla istifade etmesine karşı değildir. Ancak İslâm, mülkiyetin kullanımı ve tasarrufu için belli kurallar ve kaideler koymuştur. İnsanın savurganlığa varacak kadar malını israf etmesine, cimriliğe varacak kadar da eli sıkı davranmasına izin vermez. Ferdin kontrollü ve dengeli harcamada bulunmasını öngörür. Yapılan harcamaların da âhiret hayatına katkı sunmasını hedefler. Kasas sûresi 77. ayette yer alan "Dünyadan nasibini unutma" ifadesinin de bu bağlamda ele alındığı kanaatini taşımaktayız.

İbn Abbas'a (ö. 68/687) ve müfessirlerin çoğuna göre; " وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا / Ve dünyadan nasibini unutma" ifadesi "salih amel işlememek suretiyle ömrünü boşa geçirme. Dünyada âhiret için, âhireti talep ederek çalışmayı unutma." demektir. Zaten âhiret için ancak dünyada amel edilir. Dolayısıyla insanın dünyadan nasibi, kendisine verilen ömür ve o kısa ömürde âhiretini kazanmak için yapacağı salih ameldir.³³ Dünya hayatı, ebedî âlemdeki hayata göre çok kısadır; insan bunu unutup dünya ebedî imiş

²⁸ Kurtubî, *el-Câmi'*, 13/311.

²⁹ Sâbûnî, *Safvet*, 2/445.

³⁰ Kutub, *Fî Zılâl*, 5/2711.

³¹ Kutub, *Fî Zılâl*, 5/2711.

³² Râzî, *Tefsîr*, 25/16. Kurtubî, *el-Câmi'*, 13/313.

³³ Taberî, *Tefsîr*, 19/524; Sa'lebî, *el-Keşf ve'l-Beyân fî Tefsiri'l-Kur'an*, (Beyrut:Dârü İhyai't-Türâsi'l-Arabî, 2002), 7/262; Ebû Muhammed Abdülhak b. Galib İbn Atıyye el-Endelüsi, *el-Muharrerü'l-Veciz fî Tefsiri'l-Kitâbi'l-Aziz*, (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye,2001), 4/299; Kurtubî, *el-Câmi'*, 13/314; Beyzâvî, *Envarü't-Tenzil*, 5/185; Ebû Hayyân Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf b. Hayyân el-Endelüsî, *Bahru'l-Muhît*, (Beyrut: Dârü'l-Fikr, 2010), 8/325; Sâbûnî, *Safvet*, 2/446.

gibi kendini ona vermemeli, dünyasını âhireti için değerlendirmelidir.³⁴ Dünyadaki nasib; “Dünya âhiretin tarlasıdır.”³⁵ sözü gereğince, âhiret için edinilen faydalı şeyler, âhirette mükafat kazandıracak âmeldir.³⁶ Râzî (ö. 606/1210) de “dünyadaki nasib” in üç izah şekli olduğunu belirtir. Birincisi, Kârûn, bütün himmet ve gayesini dünyayı elde etmeye sarfediyordu. Nasihat eden kişi de, onu bundan nehyetmişti. İkinci olarak; nasihat eden kimse ona, malını ahiret yurdu için sarfetmesini emredince, bu sözüyle de ona, dünya malından mubah yollarla yararlanmada bir zarar bulunmadığını açıklamıştır. Üçüncü olarak da malı, Allah'a itaat uğruna harcamasını söylemektedir. Çünkü kişinin dünyadan nasibi, yediği ve içtiği şeyler değil, budur der ve ardından Hz. Peygamber'in (s.a.s) şu sözünü delil getirir:³⁷ “Öyleyse herkes kendi nefsinden -yine kendisi için- bir şeyler ayırsın. Dünyasından bir şeyler ayırıp âhireti için hazırlık yapsın. İhtiyarlık gelmeden önce gençliğinden bir şeyler ayırsın, ölüm gelmeden önce de hayatından bir şeyler ayırsın. Muhammed'in hayatı elinde olan zata yemin ederim ki, ölümden sonra artık tövbe imkânı olmadığı gibi, dünyadan sonra cennet ya da cehennem dışında bir diyar olmayacaktır.”³⁸

Bu konuda bir başka görüş de insanı âhirette cezaya maruz bırakmayacak ve pişmanlık duyulmayacak faydalı işlerdir. İnsanın dünyadan nasibi “nefsin itaati, kalbin marifeti, dilin zikri, benliğin Allah'a teslim olması” şeklinde de izah edilmiştir.³⁹ Biz de bu başlık altında buraya kadar zikredilen görüşlere katılmaktayız.

Ayette unutulmaması emredilen “dünyadaki nasib” in bütün benliğiyle dünya hayatına yönelmek olmadığı vurgulanmakla birlikte dünya malından yeme, içme, giyinme, evlenme vb. mubah yollarla yararlanmada bir zarar bulunmadığı şeklinde de anlaşılmıştır.⁴⁰ Ahlak nazariyeleriyle tanınan Mâverdî, (ö. 450/1058) bu ayette “dünyadaki nasib” ifadesinin üç farklı te'vilinin olduğunu herhangi bir tercihte bulunmaksızın

³⁴ Karaman, vd, *Kur'an Yolu*, 4/246.

³⁵ Hadis olarak nakledilen bu rivayetin mevzû olduğu değerlendirilmektedir. Bkz: Ebu'l-Fidâ İsmail bin Muhammed Abdülhâdî el-Cerrâhî el-Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ*, (Dımeşk: Mektebetü'l-İlmi'l-Hadis, 2001), 1/467.

³⁶ Elmalılı, *Hak Dîni*, 5/3755.

³⁷ Râzî, *Tefsir*, 25/15.

³⁸ Benzer hadisler için bkz: Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi, *el-Câmiü's-Sahih = Sünenü't-Tirmizî*, thk. Ahmed Muhammed Şakir, (Kahire: Mustafa el-Babi el-Halebî, 1937), “Daavât”, 98; Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu'fî el-Buhârî, *Câmiu's-Sahih*, (Bulak: el-Matbaatü'l-Kübra'l-Emiriyye, 1895), “Rikâk”, 81; Müslim, Ebü'l-Hüseyn el-Kuşeyri en-Nisaburi b. el-Haccac, *Sahih-i Müslim*, nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, (Kahire: Dâru İhyai'l-Kütübî'l-Arabiyye, 1955-1956), “Cen-net”, 51; İbn Mâce, “Zühd”, 39.

³⁹ Ebu'l-Kâsım Zeynüslâm Abdülkerîm b. Hevâzin b. Abdilmelik el-Kuşeyrî, *Letâifu'l-İşarat*, thk. İbrâhîm Besyûnî, (Kahire: el-Hey'etü'l-Misriyyetü'l-Âmme li'l-Kitâb, 2000), 4/81.

⁴⁰ Râzî, *Tefsir*, XXV, 15; Ebü'l-Fidâ İmâdüddîn İsmâil b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dımaşkî eş-Şâfiî, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, (Beyrut: Dâru'l-Müfid, 1883), 3/373; Karaman, vd., *Kur'an Yolu*, 4/246.

aktarır. Birincisi; İbn Abbas'ın görüşü olup, âhîret için çalışma anlamında olduğu. İkincisi; Katâde'nin (ö. 117/735) görüşü olup, Allah'ın haram kıldıklarından uzak durup helalleri ile yetinme ve helal olanı talep etme anlamında olduğu. Üçüncüsü ise; Mücahid'in (ö. 103/721) görüşü olup, Allah'ın nimetlerine şükretme anlamında olduğu.⁴¹ Endülüs müfessirlerinden İbn Atıyye (ö. 541/1147) de aynı ifadenin, çeşitli te'villeri olduğunu belirterek Katâde'nin görüşünü, Beyzâvî'nin (ö.685/1286) "arzu edilen şeyde denge ve ıslah" şeklindeki görüşünü, Hasan Basri'nin "ihtiyaç kadar malın saklanıp ihtiyacın arta kalanını infak etmek" şeklindeki görüşünü, İbn Abbas'ın da yukarıdaki görüşünü cumhurun görüşü olarak nakleder.⁴² Bu hususta insanın ihtiyacından arta kalanı hayır yollarında harcaması ve malından kendisine yetecek kadarı helâlden ve israf etmeksizin yanında alıkoymasının belirtildiği de ifade edilmiştir.⁴³ Buna örnek olarak da Zemahşerî, ifadenin iki anlamının olabileceği, birincisinin; dünyada sâlih amel işleyerek âhîret için çalışma olduğu ikincisinin ise rızık için helal yollardan çalışma olduğunu belirtmiştir.⁴⁴

İnsan, hiçbir mülke sahip olmadan ve hatta çıplak olarak dünyaya gelir. Allah'ın kendisine verdiği nimetlerden istifade ederek hayatını sürdürür. Mal, mülk, makam, şöhret vs. sahibi olur. Ve sonunda sadece birkaç parça bezden ibaret olan kefenini giyinererek dünyadan ayrılır.

Buradan hareketle insanın dünyadaki nasibinin sadece bu kefen olduğu da söylenmiştir.⁴⁵

Sen şu kefen diye bilinen nasibin dışında,

Malının tümünü terkedip gideceğini unutma!

Ömrün boyunca bütün topladıklarından payın,

İçinde sarmalanacağın iki bez ve bir hanût (denilen kefen kokusu) dur.

İbn Atıyye, Beyzâvî'nin bir görüşü olarak "dünyadaki nasibini unutma" ifadesine , "kefenden başka bütün nimetleri terketmeyi unutma" şeklindeki te'vili zikreder ve yukarıdaki şiiri aktarır. Ayetin tefsirinde bu görüşü sonda zikretmesi kendi tercihi ola-

⁴¹ Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habib Mâverdî, *en-Nüket ve'l-'Uyûn Tefsîru'l-Mâverdi*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2010), 4/267.

⁴² İbn Atıyye, *Muharrerü'l-Veciz*, 4/299.

⁴³ Kurtubî, *el-Câmi'*, 13/311; Beyzâvî, *Envarü't-Tenzil*, V,185; Hafızü'd-Dîn Abdullah b. Ahmed b. Mahmud Ebu'l-Berekât en-Nesefî, *Medâriku't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, (Beyrut: Dâru İbn Kesir, 2005), 2/657.

⁴⁴ Zemahşerî, Ebû'l-Kâsım Cârullah Mahmud b. Ömer, *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzil ve Uyûni'l-Ekâvîl fî Vucûhi't-Te'vîl*, (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, t.y.), 3/190-191.

⁴⁵ Sa'lebî, *el-Keşf*, 7/262; Elmalılı, *Hak Dîni*, 5/3755.

rak da anlaşılabilir.⁴⁶ Endülüs müfessirlerinden Kurtubî (ö.671/1273) de bu ayetin tefsirinde şu şiire yer verir:

Önemli olan kanaattir, hiçbir şeye değişme onu,

Büyük nimetler ondadır, beden rahatı ondadır.

Bütünüyle dünyaya malik olana bir bak,

Bir pamuk ile bir kefenden başka dünyalık beraberinde götürdü mü?⁴⁷

Bahse konu olan ayetten sonraki ayetlerde (el-Kasas 28/79-82) belirtildiğine göre; Kârûn'un kavminden bazı kimselerin gönlü, servetin cazibesine kapılmış, Kârûn gibi kendilerinin de büyük bir servete sahip olmalarını istemişlerdi. Bu sırada kavminden iman sahibi bir grup büyük bir güven ve kararlılık içinde Kârûn'un zenginliği karşısında kendilerinden geçenleri uyarıyorlardı. Sonuçta dünya nimetini âhret yolunda kullanmayan Kârûn, malıyla birlikte helak olunca insanlar Kârûn'a imrendiklerine pişman olmuşlardı. İşte Kârûn kıssasının anlatıldığı ayetlerde; dünya için çalışıp biriktirmenin insanı aldatacağı, dünya nimetlerinin geçici olduğu ve onlara heves etmenin yanlışlığı dile getirilmektedir. Dolayısıyla ayette kastedilen dünya nasibi, verilen nimetin âhret yolunda kullanılması anlamını taşımaktadır. Âhireti kazanmak için verilen dünya hayatı büyük bir nasibdir ve doğru değerlendirilmelidir.

Bu ayetlerde, birçok milletin yaşam standartlarının yüksek olması sebebiyle azıp şımardıkları, gururlandıkları ve helak oldukları; âhret nimetlerinin ise, dünya yaşamından ve süsünden daha hayırlı olduğu belirtilmektedir. Allah'a iman ile birlikte yapılan sâlih amelin sevabının kalıcı olduğu, Allah'ın vereceği sevab ve mükafatın dünya malından daha üstün olduğu hatırlatılmaktadır. Dünya hayatının bütün nimetleri âhret hayatına kıyasla bir hiç hükmündedir. Bu hakikati de Allah Resulü (s.a.s.) şöyle dile getiriyor: *"Allah'a yemin olsun ki, âhirete göre dünya, ancak sizden birinin parmağını denize daldırması gibidir. Baksın bakalım kendisine ne dönecek? Parmağı denizden ne getirebilecek?"*⁴⁸ Bir başka hadisinde de şöyle buyurmaktadır: *"Dünyanın, Cenab-ı Hakk'ın yanında bir sinek kanadı kadar kıymeti olsaydı, kâfirler bir yudum su ondan içemeyeceklerdi."*⁴⁹

3. Kasas Sûresi 77. Ayetin Yorumunda Yanlış Temellendirmeye Sebep Olan Rivayet

Bahse konu ayeti açıklarken "Hiç ölmeyecek gibi dünya için yarın ölecek gibi

⁴⁶ İbn Atıyye, *Muharrerü'l-Veciz*, 4/299.

⁴⁷ Kurtubî, *el-Câmi'*, 13/314.

⁴⁸ Müslim, "Cennet", 55.

⁴⁹ Tirmizî, "Zühd", 13.

âhiret için çalış.” şeklinde hadis olarak rivayet edilen söz de kullanılmaktadır.⁵⁰ Bu rivayetle ayete, insanları adeta âhireti unutarak ebedî yaşayacakmış gibi dünya hayatı için çalışmaya sevk etme anlamı yüklendiği kanaatindeyiz. Burada ayet ile hadisin uyumlu olmadığını ve istişhad olmayacak delilin ayetin anlaşılmasında kullanıldığını görmekteyiz. Bu bölümde anılan sözü sened ve metin açısından değerlendirerek ayetle bağlantısını ele alacağız.

“Hiç ölmeyecek gibi dünya için yarın ölecek gibi âhiret için çalış.” şeklinde hadis olarak rivayet edilen söz, farklı lafızlarla kaynaklarda yer almaktadır.

“dünya” lafzının açıkça zikredildiği rivayet şu şekildedir:

“اخْرُتْ لِدُنْيَاكَ كَأَنَّكَ تَعِيشُ أَبَدًا ، وَاعْمَلْ لِآخِرَتِكَ كَأَنَّكَ تَمُوتُ غَدًا ” *Sonsuza kadar yaşayacakmış gibi dünyan için çalış, yarın ölecekmiş gibi de âhiretin için amel işle.*”

Bu sözü, İbn Kuteybe (ö. 276/889), *Garibu'l-Hadis*'te, Ubeydullah b. Ayzar'dan rivayetle Abdullah b. Amr'ın, (ö. 65/684-85) sözü olarak rivayet etmiştir.⁵¹ Kurtubî de tefsirinde bu sözü Abdullah b. Ömer'in (ö. 73/692) sözü olarak nakletmiştir.⁵²

Hadis otoriteleri tarafından sika kabul edilen ve hadis hafızı olan Haris b. Muhammed Ebi Usame (ö. 282/895) *Müsned*'inde⁵³ Abdullah b. Ayzar'dan; İbn Hacer, *Metâlib-i Âliye*'de⁵⁴ Ubeydullah b. Ayzar'dan (ki “Abdullah” şeklinin tahrif olduğunu belirtir.) şu rivayeti aktarır:

حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمُقْرِي ، ثنا أَبُو عَمْرٍو الصَّفَّارُ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْعِزَّارِ قَالَ: لَقِيتُ شَيْخًا بِالرَّمْلِ مِنَ الْأَعْرَابِ كَبِيرًا فَقُلْتُ لَهُ: لَقِيتَ أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: نَعَمْ ، فَقُلْتُ: مَنْ؟ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو بْنُ الْعَاصِ ، فَقُلْتُ لَهُ: فَمَا سَمِعْتَهُ يَقُولُ؟ قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ: اخْرُتْ لِدُنْيَاكَ كَأَنَّكَ تَعِيشُ أَبَدًا ، وَاعْمَلْ لِآخِرَتِكَ كَأَنَّكَ تَمُوتُ غَدًا

Abdurrahman el-Muk'ri, Ebû Amr es-Saffar'dan Abdullah b. Ayzar'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Reml'de⁵⁵ yaşlı bir kimseyle karşılaştım ve ona Allah Resûlü'nün (s.a.s.) ashabından herhangi bir kimseyle karşılaştım mı? diye sordum. O kimse de, “evet” dedi. “Kim” diye sorunca “Abdullah b. Amr b. As” dedi. Bunun üzerine ona “Abdullah b. Amr'dan herhangi bir şey

⁵⁰ Kurtubî, *el-Câmi'*, 13/314; Muhammed Mahmud Hicazi, *Furkan Tefsiri*, çev. Mehmet Keskin, (İstanbul: İlim Yayınları, t.y.), 4/480; Vehbe ez-Zuhaylî, *et-Tefsîru'l-Münîr*, çev. Ahmet Efe, Beşir Eryarsoy, Hamdi Arslan, Halil İbrahim Kutlay, Nurettin Yıldız, (İstanbul: Risale Yayınları, t.y.) 10/451.

⁵¹ Ebû Muhammed Abdullâh b. Müslim b. Kuteybe ed-Dîneverî, *Garîbu'l-Hadis*, (Bağdat: Matbaatü'l-Ânî, 1977), 1/286.

⁵² Kurtubî, *el-Câmi'*, 13/313.

⁵³ İlk hadis kitaplarından biri olduğu için eser önem taşımaktadır.

⁵⁴ Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed İbn Hacer el-Askalânî, *el-Metâlibü'l-Âliye bi-Zevâidi'l-Mesânidi's-Semâniye*, thk. Hüseyin b. Yusuf b. Mustafa Ömer Sebahiteş ; tensik Sa'd b. Nasir b. Abdullah el-Aziz eş-Şeseri, (Riyad: Dârü'l-Âsime, 2000), Rivayet no:3181, 13/314.

⁵⁵ Bir yer ismi. Bkz: Ebû Abdillâh Şihâbüddîn Yâkût b. Abdillâh el-Hamevî el-Bağdâdî er-Rûmî, *Mu'cemü'l-Büldân*, (Beyrut 1995), 3/69.

işittin mi?" diye sordum. O adam da, "Sonsuza kadar yaşayacakmış gibi dünyanı koru (dünyada takvalı ol). Yarın ölecekmiş gibi de âhiretin için amel işle" sözünü işittim." Dedi.⁵⁶

Haris'in rivayetinde Ubeydullah b. Ayzar ile Abdullah İbn Amr arasında ismi belirtilmeyen bir râvi zikredilmiştir. Dolayısıyla Ubeydullah, Abdullah b. Amr ile karşılaşmamıştır.⁵⁷

Rivayet zincirinde yer alan Ebû Amr es-Saffar'ın tam ismi Hammad b. Vâkîd el-Ayşî el-Basrî olup Kütüb-i Sitte'de ve diğer hadis kitaplarında rivayetleri yer alan muhaddis Ebû Hafs Amr b. Alî b. Bahr'a (ö.249/864) göre rivayette çok hata ve vehim sahibi olup kendilerinden rivayet alınmayacak kimselerdendir. Tasnif dönemi hadis ve ricâl âlimi Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Maîn b. Avn el-Mürrî el-Bağdâdî (ö. 233/848) de onun zayıf bir râvi olduğunu söylemiştir. Buhârî (ö.256/870) onun için "Münkeru'l-Hadis"⁵⁸ demektedir. Cerh ve ta'dîl ilmine göre böyle bir kimsenin hadisine itibar edilmez ve rivayeti dikkate alınmaz. Hadislerin sıhhatini belirleme, hadis râvilerini cerh ve ta'dîl etme konularındaki çalışmalarıyla tanınan İbn Hibbân (ö.354/965) da, Ebû Amr için "rivayette tek başına kaldığında onun haberi delil olmaz" demektedir.⁵⁹

Bu sözü, muhaddis İbn Ebi'd-Dünya (ö.281/894), *Islahu'l-Mal* isimli eserinde Abdullah b. Ayzar'dan Abdullah ibn Ömer (r.a.) yoluyla ve mevkuf⁶⁰ olarak rivayet etmiştir.⁶¹ Râvilerinden Ebu Bekr el-Kuleybî'nin adı Abbad b. Suheyb'dir. İbnü'l-Kayserani (ö. 507/1113) *Zehiretü'l-Huffaz*'da onun zayıf bir râvi olduğunu belirtmiştir.⁶²

Benzer bir rivayet, zayıf isnad ile İbn Amr'dan şu şekilde gelmiştir:

⁵⁶ Ebü'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman el- Heysemi, *Buğyetü'l-Bâhis an zevaidi müsnedi'l-Haris*, thk. Hüseyin Ahmed Salih Bakiri, (Medine: Mektebetü'l-Arabîyyeti's-Suudi, 1992), Rivayet No: 1079, 2/983; el-Bûsîrî, Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Ebî Bekr b. İsmâîl, *İthafü'l-Hıyereti'l-Mehere bi-Zeva'idi'l-Mesani'di'l-Aşere*, (Riyad 1999), (Hadis no: 7265), 7/434,.

⁵⁷ İbn Hacer, *Metâlib*, 13/315.

⁵⁸ Zayıf râvinin güvenilir râviye muhalefeti yüzünden zayıf olan hadis anlamında terim. Buhârî bu terimi hadisi hiçbir şekilde alınmayacak râviler için kullanır. Bkz: Mehmet Efendioğlu, "Münker", *DİA*, 32/13.

⁵⁹ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, (Beyrut: Dâru Sadır, 1968),Türünün en önemli çalışması olan eserde Mizzî'nin Kütübi Sitte râvilerine dair *Tehzîbü'l-Kemâl fî esmâ'î'r-Ricâl'i* ihtisar edilmiş ve esere hacminin üçte biri kadar ilâvede bulunulmuştur. (Haydarabad: Matbatü'l-Meclisi Dâireti'l-Maarifi'n-Nizamiyyeti'l-Kaine, 1326)'nın tıpkı basımı, 3/21.

⁶⁰ Mevkuf: "İsnadın Hz. Peygamber'e ulaşmadan sahâbîde durması veya durdurulması" şeklinde tarif edilmiş ve sahâbenin söz, fiil ve takrirlerine dair rivayetlere b u ad verilmiştir. Bkz: Abdullah Aydınli, "Mevkuf", *DİA*, 39/437.

⁶¹ Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. Ebi'd-Dünya el-Kureşî el-Bağdâdî, *Islahu'l-Mal*, (Beyrut: Müessesetu'l-Kütübü's-Sekafiyye, 1993), 34.

⁶² Ebü'l-Fazl İbnü'l-Kayserânî Muhammed b. Tâhir b. Alî el-Makdisî eş-Şeybânî, *Zehiretü'l-Huffazi'l-Muharric ale'l-Hurufi'l-Elfaz*, thk. Abdurrahman b. Abdülcebbar el-Ferîvâî, (Riyad: Dâru's-Selef, 1996), 4/2360.

“ أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْخَافِظُ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُؤَمَّلِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عِيسَى، ثنا الْفَضْلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الشَّعْرَانِيُّ، ثنا أَبُو صَالِحٍ، ثنا اللَّيْثُ، عَنْ ابْنِ عَجْلَانَ، عَنْ مَوْلَى لِعَمْرٍو بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: " إِنَّ هَذَا الدِّينَ مَتِينٌ، فَأَوْعَلْ فِيهِ بِرْفَقِي،⁶³ وَلَا تُبِعِضْ إِلَى نَفْسِكَ عِبَادَةَ رَبِّكَ، فَإِنَّ الْمُنْبِتَ لَا سَفْرًا قَطَعَ، وَلَا ظَهْرًا أَبْقَى،⁶⁴ فَاعْمَلْ عَمَلِ امْرِئٍ يَظُنُّ أَنْ لَنْ يَمُوتَ أَبَدًا، وَاحْذَرْ حَدْرًا يَخْشَى أَنْ يَمُوتَ غَدًا

“Şüphesiz bu din sağlamdır. Onda yumuşaklık ile ilerlenebilir. Nefsini Rabbine ibadetten soğutma! Bineğini koşturan (geri kaldığı için bineğini zorlayan, bu yolla) mesafe katedemez, geride sırtına binilen (güçlü) bir hayvan da bırakmaz. Hiç ölmeyeceğini sanan kimsenin ameli gibi amel işle. Yarın öleceğinden endişe eden kimse gibi (kötülüklerden) kaçın.”⁶⁵

Bu rivayetin Hz. Peygamber’e (s.a.s.) isnadı Beyhaki’nin (ö. 458/1066) *Sünen’inde* ve *Şuabu’l-İman’da*⁶⁶ yer almaktadır.⁶⁷ Şuayb el-Arnaud, hadisin isnadında yer alan Ömer b. Abdilaziz’in azatlısının meçhul bir râvi olduğunu ayrıca Leys’in kâtibi Ebu Salih’in zayıf bir râvi olduğunu belirtir.⁶⁸ Ayrıca son devir hadis âlimi Muhammed Nâsirüddin el-Albanî (ö.1999), İbn Ömer’den nakledilen bu rivayetin zayıf olduğunu belirtmiştir.⁶⁹

Sahabeden başlayarak zâhid, âbid ve sûfilerin hayat hikâyelerini anlatan ve dinî hayatla ilgili vecizelerini aktaran Ebû Nuaym el-İsfahânî (ö. 430/1038) *Hilyetü’l-Evliyâ ve Tabakatü’l-Asfiyâ* adlı eserinde, Ka’bu’l-Ahbar’ın sözü olarak şu rivayeti aktarır:

“ حَدَّثَنَا أَبِي ، ثنا إبراهيم بن محمد بن الحسن ، ثنا أحمد بن سعيد ، ثنا ابن وهب ، أخبرني عمر بن الحارث ، عن سعيد بن أبي هلال ، عن عبد الله بن عبيدة ، عن راشد الزهري ، عن كعب ، أنه كان يقول : اعْمَلْ عَمَلَ الْعَبْدِ الَّذِي لَا يَرَى أَنَّهُ يَمُوتُ إِلَّا هَرَمًا وَاحِدًا حَدْرَ الْمَرءِ الَّذِي يَرَى أَنَّهُ يَمُوتُ غَدًا”⁷⁰

⁶³ Bu kısım ayrı bir hadis olarak nakledilmektedir. Ebû Abdillah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybanî, *Müsned-ü İbn Hanbel*, thk. Şuayb el-Arnaud-Adil Mürşid, (Beyrut: Müessesetü’r-Risale, 1997), 3/199; Münavi hadisin sahih olduğunu belirtmiştir. Bkz: Zeynüddin Muhammed Abdürraûf b. Tâcil’ârifin b. Nüriddin Alî el-el- Münâvî el-Haddâdî, *Feyzü’l-Kadir Şerhi’l-Câmi’-s-Sagîr*, (Kahire: Matbaatu Mustafa Muhammed, 1938), 2/544.

⁶⁴ Bu kısım bazı kelime değişikliğiyle ayrı bir rivayet olarak da geçmektedir. Münavi bu hadisin râvilerinden Yahya b. El-Mütevekkil’in yalancı olduğunu ve hadisin de zayıf olduğunu belirtmiştir. Bnz: Münâvî, *Feyzü’l-Kadir*, 544.

⁶⁵ Taberânî, *Câmiu’s-Sagîr*, 2/12, Hadis No:1201; Hadisin son bölümü için bkz: Münâvî, *Feyzü’l-Kadir*, 2/12; Alî b. Hüsâmeddîn b. Abdilmelik b. Kadîhân el- Müttakî el-Hindi, *Kenzü’l-Ummâl fî Süneni’l-Akvâl ve’l-Ef’âl*, (Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, 1985), hadis no: 5379, 3/40.

⁶⁶ Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî el- Beyhakî, *Şuabü’l-İman*, thk. Ebû Hacer Muhammed Zaglul, (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 2000), 3/402.

⁶⁷ Beyhakî, *es-Sünenü’l-Kübrâ*, Thk. Muhammed Abdülkadir Ata, (Beyrut: Daru’l-Kükübi’l-İlmiyye, 2003), Hadis no:4744, 3/28.

⁶⁸ İbn Hanbel, *Müsned*, 20/347.

⁶⁹ Muhammed Nâsirüddin el-Albânî, *Daifu’l-Câmiu’s-Sagîr ve Ziyadetuh: el-fethül-Kebir*, el-Mektebü’l-İslâmî, Beyrut 1979, 1 c’de 1-2. C, 1/138; *Silsiletü’l-Ehâdisi’z-Zaife ve’l-Mevzûa*, (Beyrut: Mektebü’l-İslâmî, 1977), 1/20.

⁷⁰ Ahmed b. Abdullah b. İshak Ebû Nuaym el- İsfahânî, *Hilyetü’l-Evliya ve Tabakatü’l-Asfiya*, (Beyrut: Dâru’l-Fikr, 1996), 6/31.

“Hiç ölmeyeceğini ancak yaşlanacağını/kocayacağını zanneden kimse gibi amel et. Yarın öleceğini zanneden kimsenin sakındığı gibi sakın.” İbnu'l-Mubarek (ö. 181/797) de bazı lafızlarda değişikliklerle beraber bu rivayeti Muhammed b. Aclân'dan rivayetle Abdullah b. Amr'ın sözü olarak nakletmiştir.⁷¹ Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın vefatı 65/684-85 tarihleri iken Muhammed b. Aclân el-Kureşî el-Medenî'nin doğumu 685-705 yılları arasında olup vefatı 148/765'dir.⁷² Dolayısıyla İbn Aclan ile İbn Amr arasında inkıta vardır.

Bütün bu rivayetlere yakın manada Ebu Hureyre'den (ö.58/678) gelen diğer bir zayıf rivayet de şu şekildedir:

" أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْأَنْبَارِيُّ، ثنا أَبُو بَكْرِ مُحَمَّدُ بْنُ الْمِسْوَرِ، ثنا مِقْدَامُ بْنُ دَاوُدَ، ثنا عَلِيُّ بْنُ مَعْبُدٍ، ثنا عَيْسَى بْنُ وَقْدِ الْحَنْفِيِّ، عَنْ سَلِيمَانَ بْنِ أَرْقَمٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَصْلِحُوا دُنْيَاكُمْ، وَأَعْمَلُوا لِآخِرَتِكُمْ كَأَنَّكُمْ تَمُوتُونَ غَدًا»

“Dünya işlerinizi düzene sokunuz ve yarın ölecekmiş gibi âhiretiniz için amel işleyiniz.” Bunu Mısırlı hadis âlimi Kudâî (ö.454/1062)⁷³ ve muhaddis Deylemi (ö.509/1115)⁷⁴ rivayet etmiştir. İsnadında yer alan Süleyman b. Erkam adlı râvi, metruktur.⁷⁵ Ayrıca Mikdam b. Davud zayıf, İsa b. Vakıd meçhuldür.⁷⁶

4. Anılan Rivayetin Hadis Usûlü Ve Metin Açısından Değerlendirilmesi

Anılan rivayeti değerlendirirken bir kısım hadis usulü terimlerine yer vermek konuyu daha da aydınlatacak ve anlaşılır kılacaktır.

Sahih hadis: Adalet ve zabt şartlarına sahip olan râvilerin, muttasıl bir senedle, şâz⁷⁷ ve illetten⁷⁸ uzak olarak rivayet ettikleri hadislerdir.⁷⁹ Zayıf hadis: Peygamberimiz-

⁷¹ Ebû Abdurrahman Abdullah b. Mübarek b. Vâzih el-Hanzalî el-Mervezî, *Kitâbü'z-Zühhd ve'r-Rekâik*, (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, t.y.), 469.

⁷² M. Yaşar Kandemir, “Abdullah b. Amr b. Âs”, *DİA*, 1/85, 86; Zekeriyya Güler, “Muhammed b. Aclân”, *DİA*, 30/494-495.

⁷³ Ebu Abdullah Muhammed b. Selame b. Ca'fer el Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, thk. Hamdi Abdülmecid Selefi, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1986), 1/416.

⁷⁴ Ebû Şücâ' Şîrûye b. Şehredâr b. Şîrûye ed- Deylemî, *el-Firdevs bi-Mesur el-Hitab : el-Firdevsü'l-Ahbar*, thk. Saîd b. Besyuni Zaglul, (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1986), hadis no:334, 1/101

⁷⁵ Yalan söylemekle itham edilen râviyi veya onun naklettiği rivayeti ifade eden hadis terimi. Bkz: Efendioğlu, “Metruk”, *DİA*, 19/415.

⁷⁶ El-Albânî, *Daîfu'l-Câmi'*, 1/127, sıra no: 892; *Silsiletü'l-ehâdîsi'z-Zaife*, 2/266, sıra no: 874.

⁷⁷ Güvenilir bir râvinin kendisinden daha güvenilir râviye aykırı olarak rivayet ettiği hadis. Bkz. Aydınlı Abdullah, “Şâz”, *Dia*, 38/385.

⁷⁸ İlk bakışta kusursuz görüldüğü halde araştırıldığında hadislerin sıhhatini zedeleyici mahiyetteki gizli bir sebebe dayalı kusur . Bkz. Efendioğlu, “Muallal” *DİA*, 30/312.

⁷⁹ Ebu Amr Osman b. Selâhiddîn Abdurrahman, *Ulûmu'l-Hadis (Mukaddime)*, thk. Mustafa Dib Boğa, (Mektebetü'l Farabi, 1984), 9; Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-

den (s.a.s.) rivayet edilmekle beraber, sahih veya hasen hadisin şartlarından birisi ya da bir kaçı bulunmayan hadistir.⁸⁰ Sahih hadis için beş şart (râvinin adaleti, zabtı, senedin kopuksuz olması, hadisin şazz ve illetli olmaması) söz konusudur. Eğer bu beş şarttan birisi veya bir kaçı bulunmazsa hadis, zayıf olarak isimlendirilmektedir. Zayıf hadis bazı âlimlerce ahkâmı delil kabul edilmiştir. Bazı âlimler de ahkâm konuları dışında amel-lerin faziletiyle ilgili konularda zayıf hadisle amel edilebileceğini ifade etmişlerdir.⁸¹ Mevzû hadis ise “Hz. Peygamber’e ait olmayan sözlerin onun ağzından uydurulması” manasına gelmektedir.⁸² Mevzû hadis, hiçbir değer ifade etmemektedir.

Zayıf hadisle amel edilebilir anlayışı da tahmin edilenden fazla zayıf, hatta mevzû hadisin düşünce dünyamıza girip yerleşmesi ile sonuçlanmıştır. Bu ise İslâmî ilimler ve düşünce geleneğimizde ciddi yaralar açmıştır. Bilhassa vaaz-u nasihat amacıyla bu tür hadislere sık sık başvurulmuş, halka yönelik olarak yazılmış popüler dini kitaplarda da özellikle bu tür hadisler yoğun olarak kullanılmıştır ve hala kullanılmaktadır. Amellerin fazileti vb. konulardaki hadislerin zayıf olmasını önemsiz görmek, İslam dünyasında sağlıklı bir din anlayışının oluşumunda büyük rol oynamıştır. Din denilen şey, fıkhi ilgilendiren ahkâm hadisleri kadar, hatta ondan da önemli olarak bir zihniyettir. İnsanın insana, tarihe, tabiata, eşyaya ve yaratıcısı olan Allah’a bakış açısını şekillendiren bir “dünya görüşü”dür. Bu zihniyetin dünya görüşünü belirleyen ise ahkâm hadislerinden ziyade tergîb-terhîb, amellerin fazileti v.b. konulardaki hadisler olmuştur. Bu olumsuz gidişata bir son vermek ve din anlayışımızı daha sağlıklı bir hale getirmek için, en az ahkâm hadislerine gösterdiğimiz titizlik kadar, tergîb-terhîb, amellerin fazileti v.b. konulardaki hadislerde de titizlik göstermek ve bu alanda da olabildiğince sahih hadislere başvurmak gerekir.⁸³

Gerek ahkâm gerekse faziletli amelleri teşvik konusunda kaynaklarda mevzû veya zayıf hadise ihtiyaç bırakmayacak kadar çok sahih ve hasen hadis vardır. Ayrıca uydurulan hadislerin Hz. Peygamber’in (s.a.s.) görüş ve düşüncelerine uygun olup olmaması kişiyi hiçbir şekilde sorumluluktan kurtarmaz. Önemli olan, Hz. Peygamber’in

---

Süyûtî, *Tedribü'r Ravi fi Şerhi Takribi'n-Nevevi*, thk. A.Abdülatif, (Beyrut: Darü lhyai's-Sünneti'n - Nebeviyye, t.y.), 1/63.

⁸⁰ İbnü's-Salah, *Ulûmu'l-Hadis*, 25; Süyûtî, *Tedribü'r -Ravi*, 1/179.

⁸¹ Ebü'l-Hasenât Muhammed Abdülhay b. Muhammed Abdilhalîm b. Muhammed Emînillâh es-Sihâlevî el-Leknevî, *el-Ecvîbetü'l Fadile li'l-Esileti'l-Aşreti'l-Kamile*, thk., Abdülfettah Ebû Gudde, Mektebetü'l-(Beyrut: Matbuati'l-İslamiyye, 1994), 37,42,52-53, 57-58; Muhammed Cemâlüddîn b. Muhammed Saîd b. Kâsım ed-Dımaşkî, *Kavaidü't-Tahdis min Fununi Mustalahi'l Hadis*, (Beyrut, 1979), 113-114; Talat Koçyiğit, *Hadis Istılahları*, (Ankara: AÜİF yay., 1985), 467.

⁸² Kandemir, “Mevzû”, *DİA*, 29/493.

⁸³ M.Hayri Kırbaoğlu, *İslam Düşüncesinde Hadis Metodolojisi*, (Ankara: Ankara Okulu Yay.,1999), 132,134.

(s.a.s.) ağızından çıkmayan bir sözün, Hz. Peygamber'e (s.a.s.) ait olduğunu söylememek ve O'nun adına yalan uydurmamaktır. Bu konuda Hz. Peygamber (s.a.s.) ağır bir uyarıda da bulunmuştur: *"Bana izafe edilen yalan, başka birine izafe edilen yalan gibi değildir. Kim benim adıma bilerek yalan uydurursa, Cehennem'deki yerine hazırlansın."*⁸⁴ Mevzû hadisler, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) şahsına atılan iftiradır. Sözün güzelliğinin ve doğruluğunun da hiçbir şekilde bu iftiranın çirkinliğini hafifletmeyeceği düşüncesini taşımaktayız.

Dünyevî çıkar ve menfaate uygun olarak anlaşıldığı ve insanları, çoğunlukla dünyevî hırsa teşvik ettiğini düşündüğümüz "Hiç ölmeyecek gibi dünya için ... yarın ölecekmiş gibi âhiret için..." sözü hakkında şunları söyleyebiliriz:

1- Bu sözün rivayet zincirinde kopukluk vardır. Bununla birlikte başta hadis âlimi Buhârî olmak üzere rical âlimleri tarafından yapılan tespitlerle kendilerinden hiçbir şekilde hadis nakledilmeyecek râviler de rivayet zincirlerinde yer almaktadır.

2- Rivayetin farklı versiyonlarında da yine râvi zincirlerinde zayıf ve meçhul kimseler yer almaktadır.

3- Bu söz farklı versiyonlarıyla beraber Abdullah b. Amr, Abdullah b. Ömer ve Ka'b'ul-Ahbar'ın sözü olarak üç ayrı şahsa da isnad edilmektedir. Bu açıdan mevkuף hadis olarak değerlendirmek mümkün olsa da bu şahıslara yapılan isnadlarda da râviler arasında kopukluk ve meçhul şahıslar mevcuttur.

Dolayısıyla bu rivayeti Hz. Peygamber'e (s.a.s.) isnad etmenin sağlıklı gözükmeyişini düşünmekteyiz. Buna rağmen bu söz, Allah Rasulü'ne (s.a.s.) nispet edilmiş ve halk arasında meşhur olmuştur. Rivayet açısından yaptığımız değerlendirme yanında bu sözde "hiç ölmeyecek gibi dünya için çalışmaya" teşvik de olmadığı kanaatindeyiz.

Rivayetlerde "حرث h-r-s" ve "حرز h-r-z" şeklinde iki ayrı kelime kullanılmaktadır. "حرث h-r-s" kelimesi "ziraat etmek, tohum ekmek, ailesinin geçimini temin için çalışmak" demektir. Terim olarak "dünya ve âhiret için amel işlemek" anlamına gelmektedir. Dil âlimi İbn Manzûr (ö.711/1311), bu lafızda "dünya ve âhiret için çalışmak" şeklinde zıt manalar olduğunu ifade eder. Manadaki zıtlığı izah ederken yukarıdaki rivayeti zikreder ve bu söze şöyle mana verir: İnsan kendisinden önce yaşayanların yaptığı ve geride bıraktığı şeylerden istifade ettiği gibi hayatının sonuna kadar özenle çalışmalıdır. Böylece kendisinden sonraki insanlara faydalı olsun. İnsan, ömrünün uzun olduğunu düşündüğünde yaptığı işi güzel yapar. Âhireti için de amelinde ihlaslı olur. Yarın öleceğini düşünen insan da ibadetlerini artırır ve yine ihlaslı

⁸⁴ Buhârî, "Cenâiz", 34; Müslim, "Mukaddime", 2.

olur.⁸⁵ Bu sözü “حَرْث h-r-s” “ziraat etmek, tohum ekmek” kelimesinden hareketle şöyle de anlamak mümkündür: Yapılan güzel ameller âhiret hayatında netice verir. Çünkü salih amelin dünyevî bir karşılığı yoktur. Ancak âhiret hayatındaki mükafaatları vardır. Nasıl ki; insan toprağı hazırlar, ekin eker, sulama vs. çalışmalar yapar. Bütün uğraş ve çalışmaları sonunda meyveye ulaşır. Aynı şekilde insan, bu dünya hayatında amelleri ile adeta ekin eker ve meyvelerini yani karşılığını, mükafaatını âhirette bekler. Dolayısıyla bu sözde, insanın hiç ölmeyecek gibi dünya için değil âhiret için çalışmasının önemi vurgulanmaktadır.

“حَرَزَ” (“ra”nın fethası ile) kelimesi “korumak, muhafaza etmek”, “حَرَزَ” (“ra”nın kesrası ile) ise “takvalı olmak, nafîle ibadet etmek” anlamına gelmektedir.⁸⁶ Her iki kelime de “hiç ölmeyecek gibi dünya için çalışma” anlamını barındırmadığı gibi aksine âhiret için çalışma anlamını taşımaktadır. Rivayetlerde yer alan “اعْمَلْ” kelimesi de “çalış” şeklinde terceme edilebileceği gibi “salih amel işle”⁸⁷ şeklinde de anlaşılabilir. Cümlelerin bütününe bu mana da uymaktadır.

Kanaatimize göre; kavram tahlillerinin yanında farklı bakış açılarıyla da bu sözden âhiret hayatı için çalışmanın önemi anlaşılmaktadır. Çünkü, yarın öleceğini zanneden insan, bütün dünyevî işlerini unuttur, samimi ve ciddi bir şekilde âhiretine yönelir. Hiç ölmeyecek olan insan da, yapacağı işlerin ilerde yüzlerce yıl bütün insanlığa faydalı olacağını düşünerek yaptığını sağlam, dayanıklı ve güzel yapar. Veya insan, ebedî yaşayacağını bilirse dünyaya hırsı azalır ve bilir ki, arzu ettiği dünyalık, hırs ve koşuşturmayı bir kenara bıraksa bile dünya nimetleri elinden kaçacak değildir. O zaman da dünya için hırsla çalışmak yerine gücünü, kuvvetini âhiret hayatına hazırlanmak için sarf eder. Bu yönüyle söz, yaptığı işleri önemsemek, ciddiye almak ve ihlasla yapmak gerektiğine dikkat çekmekle birlikte kişinin âhiretine faydalı işler yapmasını vurgulamaktadır.

Bir insanın aynı anda hem hiç ölmeyecekmiş gibi dünya için çalışması hem de yarın ölecekmiş gibi âhiret için çalışması mümkün gözükmemektedir. Çünkü iki zıt şeyin aynı anda bir arada olması söz konusu değildir. Kaldı ki; bir insanın hiç ölmeme ihtimali yoktur. Fakat hiç kimse öleceği zamanı bilmediğinden herkes için yarın ölme ihtimali vardır. Bu açıdan da hadiste yine âhiret hayatının önemine vurgu yapıldığını görmekteyiz. Dolayısıyla; zikredilen rivayete dayanarak cevâmi’ul-kelim olan Hz. Peygamber’in (s.a.s.) insanları hiç ölmeyecek gibi dünya hayatı için çalışmaya sevk edeceğini söylemek bize göre pek mümkün gözükmemektedir.

⁸⁵ İbn Manzûr, *Lisân*, 2/134-135.

⁸⁶ İbn Manzûr, *Lisân*, 5/333.

⁸⁷ İsfahânî, *Müfredat*, 587.

5. Kasas Sûresi 77. Ayetin Muhtemel Manaları

Kanaatimize göre; Kasas sûresi 77. ayetin açıklamasında yukarıda ele aldığımız rivayete yer verilemeyecektir. Bununla birlikte ayette de âhiret için çalışmaya teşvik yer alırken dünyadaki nasibin unutulmaması (dünyadaki nasibe teşvik de değil) zikredilmektedir:

Kur'an-ı Kerim'de başka ayetlerde de ahiret hayatı için çalışmak teşvik edilirken dünya hayatının geçiciliği vurgulanmaktadır. Bu konuda "Halbuki hiç ölmeyecekmiş gibi sağlam yapılar (yüksek köşkler, kaleler) mı ediniyorsunuz?"(eş-Şu'ara 26/129) ayeti hiç ölmeyecekmiş gibi dünya hayatına yatırım yapmanın yerildiğini göstermektedir. Aynı şekilde Kur'an, insanların bütünüyle dünyaya yönelmelerini, dünyanın geçici nimetlerine aşırı hırs göstermelerini de kabul etmez: "İnsanlardan öyle kimseler vardır ki, "Rabbimiz! Bize (nasibimizi) dünyada ver" derler; böyle kimseler için âhirette bir nasip yoktur. Onlardan öyle kimseler de vardır ki, "Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik, âhirette de iyilik ver ve bizi ateş azabından muhafaza eyle" derler."(el-Bakara 2/200) "Kim acele, şu peşin dünyayı isterse, biz de ona, hemen çabucak dilediğimiz miktarda dünya zevkini veririz; sonra da onu, kınanmış ve kovulmuş olarak gireceği cehenneme sokarız."(el-İsrâ 17/18) "Hayır siz, dünya hayatını seçip üstün tutuyorsunuz. Âhiret ise daha hayırlı ve daha süreklidir."(el-A'lâ Suresi 87/16-17) "İnkâr edenler ateşe arz olunacakları gün (onlara şöyle denir): Dünyadaki hayatınızda bütün güzel şeylerinizi harcadınız, onların zevkini sürdürdünüz. Bugün ise yeryüzünde haksız yere büyüklük taslamanızdan ve yoldan çıkmanızdan dolayı alçaltıcı bir azap göreceksiniz!"(el-Ahkâf 46/20) "Kim âhiret ekinini istiyorsa onun ekinini artırırız; kim dünya ekinini istiyorsa ona da dünyadan bir şey veririz. Fakat onun âhirette bir nasibi olmaz."(eş-Şûrâ 42/20) Bütün bu ayetler, âhirette nasibi olmayanların yalnızca dünya için çalışan ve âhireti ihmal eden kimseler olduğunu göstermektedir. Hz. Peygamber (s.a.s.) de bu doğrultuda şöyle buyurmaktadır: "Cenazeyi, ehli, malı ve ameli olmak üzere üç şey uğurlar. Bunlardan ikisi geri döner, bir tanesi kalır. Ehli ve malı geri döner, ameli yanında kalır."⁸⁸ Yani insanın dünya hayatından ölüm ötesine ancak amelleri taşınır. Dolayısıyla insanın dünyadaki nasibi salih amelleri ile yapacağı âhiret hazırlığıdır.

Bununla birlikte Kur'an, insanın dünyadan elini eteğini çekmesini, istikametten uzaklaşıp mistik bir hayat felsefesinin benimsenmesini de reddeder. Kasas sûresi 77. ayet "bir lokma bir hırka" esasıyla bilinçsiz ve aşırılıklarla hayatını sürdürmek isteyenlerin anlayışlarını da düzeltmektedir: Allah Resûlü'nün (s.a.s.) كَلَّفُوا مِنَ الْعَمَلِ مَا تُطِيبُونَ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَمَلُ حَتَّى تَمَلُّوا وَإِنَّ أَحَبَّ الْعَمَلِ إِلَى اللَّهِ أَدْوَمُهُ وَإِنْ قَلَّ سِزِ انْصَابِ بِيَكْمَادِكُمْ، اللَّهُ لَا يَكْمَأُ. Amellerden takatiniz yettiği kadarını yüklenin. Zira siz usanıp bıkmadıkça, Allah da bıkmaz. Amellerin Allah'a en sevimli olanı, az da olsa devamlı

⁸⁸ Buhârî, "Rikak", 42; Müslim, "Zühd", 5; Tirmizî, "Zühd", 46.

إنَّ هَذَا الدِّينَ يُسْرٌ وَلَنْ يُشَادَّ هَذَا الدِّينَ أَحَدٌ إِلَّا غَلَبَهُ ، فَسَدِّدُوا وَقَارِبُوا ، وَأَبْشِرُوا وَاسْتَعِينُوا بِالْغُدُوءِ وَالرَّوْحَةِ ،⁸⁹ olanıdır.”⁸⁹ Şüphesiz din kolaydır. Bir kişi takatının üstünde ibadete kalkışırsa aciz kalır. Bunun için aşırılığa kaçmayın, dosdoğru yolu tutun. (Salih amellerden alacağımız sevaptan ötürü) sevinin. Sabah, akşam ve gecenin bir kısmında (ibadetinize devam ederken) Allah'tan yardım isteyin.”⁹⁰ şeklindeki sözleri de aşırılıktan uzak ve dengeli bir şekilde kulluk yapmayı, amellerde ölçülü olmayı tavsiye etmektedir. Kasas sûresi 77. ayet de öncelikle âhiret hayatını talep ederek dengeli bir şekilde, aşırılıklardan uzak, dünya hayatının şartlarına ve gereklerine göre amellerde bulunmayı hatırlatmaktadır. Buna göre insan birkaç gün sonra bıkip terk edeceği amel yerine, az da olsa devam edebileceği nafile amellere yönelerek hayatını sürdürmeli ve amellerinde dengeli olmalıdır. Bu bağlamda İslâm; Hıristiyanların dünyadan soyutlanarak oluşturdukları ruhbanlık anlayışını da Yahudilerin bütün benlikleriyle dünyaya sarılmalarını da reddetmektedir.

Yine bahse konu ayet; seküler anlayışı benimseyen insanları haklı çıkaracak şekilde dinin, insanları ilkelliğe ve geri kalmışlığa sevk edeceği iddialarını da boşa çıkarılmaktadır. Belli kalıpların içerisinde kalındığı takdirde, İslam toplumunun hiçbir problemine çözüm üretmek mümkün olmayacaktır. İşte ayette insanlığa yol gösterecek, herkes için faydalı olacak çalışmalar insanın dünyadaki nasibi olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda; Seyyid Kutub'a (ö. 1966) göre de insanın dünyadaki nasibi; hayatın gelişmesi, sürekli yenilenmesi, insanın yeryüzü halifelik misyonunun hedefine varmasıdır. Yani yeryüzünün imar edilmesi, insanlığın medeniyet ölçüsünde yaşaması için elverişli şartların oluşturulmasıdır.⁹¹ Dünyayı inşa etmek insanın kendi elindedir. Dünya mirasına baktığımızda değişik zamanlarda insanlığın yararına muhteşem eserler ortaya çıkarıldığını görmekteyiz. Dünya için çalışmak; insanın yalnız kendisi için bencilce çalışması, kendi hayatına yatırım yapması değildir. En yakından başlayarak aile, mahalle, yaşadığı çevre, İslam toplumu, hatta top yekün insanlık için çalışması demektir. Kasas sûresi 77. ayetten sosyal ve fen ilimleri alanında çalışmak, insanlığa faydalı olmak da anlaşılabilir. İnsanlığı iyilik ve güzelliklere davet etmek için edebiyattan, hastalara şifa için tıp ve musikiye, yaşamı kolaylaştırmak için bilim ve tekniğe kadar hemen her alanda insanlığa hizmet etmek kastedildiği de söylenebilir. İslam tarihinde bunun örneklerini de bolca görmekteyiz. İslami hayatın yaşanması ve yayılması için İslâmî müesseselere ihtiyaç vardır. Bunun temini içinde de çalışmak gerekmektedir. Asırlar boyunca Müslümanların bütün insanlığa sunduğu değerler ve ortaya koydukları eserler de çalışmanın neticesi-

⁸⁹ Ebû Dâvûd Süleyman b. el-Eş'as b. İshak el-Ezdi es-Sicistani, *Kitâbü's-Sünen*, thk. Muhammed Avvame, (Cidde: Dâru'l-Kible li's-Sekâfeti İslâmiyye, 1998), "Tatavvu'", 27.

⁹⁰ Buhârî, "İman", 29.

⁹¹ Kutub, *Fî Zılâl*, 5/2711.

dir. Bütün insanlığa yol gösterici ve insanoğlunun hizmetine sunulacak bu çalışmalar da elde edilecek mükâfat bakımından asıl itibariyle yine âhirete yöneliktir. Ayrıca sanattan bilime kadar müslümanları dünyaya önder yapacak çalışma ve ortaya konulacak eserler, insanların İslam'ı tanıma ve müslüman olmalarına da yol açacaktır. Bu yönüyle de insanın dünyadaki nasibinin, âhret hayatı için faydalı ameller olduğunu söyleyebiliriz.

Dünya hayatı fânî olduğundan dünyaya ait işler, kırılmaya mahkûm şişeler gibidir. Âhret hayatına ait meseleler ise gayet sağlam elmaslar kıymetindedir. İnsanın fitratındaki kuvvetli hissiyatları, şiddetli bir surette fâni-dünyevî işlere yöneltmek, fâni ve kırılacak şişelere bâki elmas fiyatlarını vermek demektir. Onun için âhret hayatı kıyas edilemeyecek kadar dünya hayatından değerli olup uğrunda çalışmaya değerdir. Bununla birlikte bazı durumlarda dünyevî lezzetlerden yola çıkılarak âhirete ait hedeflere ulaşılabilir. İşte dünya hayatına ait işler ancak insanı, âhret hayatına dönük hedeflere ulaştırdığında değerlidir. Mesela aşk, şiddetli bir muhabbettir. Fâni sevgililere yöneltildiğinde, ya o aşk kendi sahibini daimî bir azap ve elemde bırakır. Ve yahut o fânî sevgili, o şiddetli muhabbetin fiyatına değmediği için, bâki bir zâtı arattırır; aşk-ı mecazî, aşk-ı hakikîye inkılâp eder.⁹² İnsanlar, kendilerine verilen hisleri, eğer nefsin ve dünyanın hesabına kullanırsa ve dünyada ebedî kalacak gibi gafil davranırsa, israfa, abes işlerle meşguliyete ve hatta kötü ahlaka sebep olur. Fakat insan, dünyayı bir misafirhane kabul edip ona göre hareket ederse dünyadaki nasibi olan o fânî nimetler, kendisini âhirete ve ebedî lezzetlere sevk edecek böylece asıl gayesi olan âhret hayatına yönelecektir. İşte insan dünyadaki nasibinden, fâni nimetlerden yola çıkarak ebedî ve bâkî olan âhret nimetlerine ulaşacaktır. Bu bağlamda Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hadisi de yol göstericidir:

اَعْتَبْتُمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ : شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ , وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سَقَمِكَ , وَغِنَاكَ قَبْلَ فُقْرِكَ , وَفَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ , وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ

“Beş şey gelmeden önce beş şeyin değerini iyi bil: Ölümden önce hayatın, meşguliyetten önce boş zamanın, yokluktan önce varlığın, ihtiyarlıktan önce gençliğin ve hastalıktan önce sağlığını.”⁹³ Bu hadiste de ifade edildiği şekilde insanın dünyadaki nasibi âhirette netice verecek fırsatlar ve nimetlerdir.

Sonuç

İslam dini, tam anlamıyla dünya-âhret dengesini tesis etmeyi hedef edinmiştir. İnsanın dünya hayatının şartlarını ve gereklerini gözeterek âhret için hazırlık yapması

⁹² Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbât*, (İstanbul: Envar Neşriyat, 1992), 33.

⁹³ Buhârî, “Rikak”, 3.

esas kılınmıştır. İnsan, fânî ve gelip geçici lezzetlerden kısa süreli bir sevinç yaşasa da hakiki manada haz alamaz. Gerçek haz ebedî olandır. Âhirette netice verecek ebedî nimetler, insana gerçek hazzı yaşatacaktır. Bunun yolu da dünya hayatında âhiret için faydalı ameller yapmaktan geçmektedir. İlgili ayette de insana gerçek hazzı yaşatmayacak olan dünya hayatındaki nasibin ancak âhiret hayatı için değerlendirilecek nimetler olduğu vurgulanmaktadır. Onun için de ayet, övülen âhiret hayatını talep etmeyi ve onun için çalışmayı tavsiye etmektedir. İnsanın bu dünya hayatındaki kısa yolculuğu ölüm ile son bulacak ve ebedî âhiret hayatına kavuşacaktır. İnsanın hedefi ve varacağı son yer âhiret yurduudur. Onun için insan, âhiret yurdunun gereğini yerine getirmelidir. Ayet de bu hususu hatırlatmaktadır.

Bahse konu ayette, insanın sahip olduğu mal ve servet gibi dünyevî nimetler ile azgınlaşmaması, insanlara zulmetmemesi Kârun üzerinden verilen örnekle hatırlatılmaktadır. Allah Teâla Kârun'a yapılan nasihatı zikre değer bulmuş ve kıyamete kadar gelecek bütün insanların ders ve ibret alması için Kur'an'a ayet kılmıştır. Bu ayetle; insanın âhireti hesaba katmaksızın nimetlerden dilediği gibi ve sınırsızca yararlanmak suretiyle malını, amacının dışında harcıyarak veya çeşitli yollarla amacı uğruna harcanmasına engel olarak bozgunculuk yapması yerilen bir tutum olarak dile getirilmektedir.

Aynı anlamda ele alınan "Hiç ölmeyecek gibi dünya için ... yarın ölecekmiş gibi âhiret için..." sözünün de rivayet zincirinde kopukluk olması, Buhârî ile beraber rical âlimlerinin zayıf ve meçhul olduğunu belirttiği ravilerin rivayet zincirinde yer aldığını belirtmeleri, sahabeden farklı kimselerin bu sözü söylediğinin iddia edilmesi, bu sözün Hz. Peygamber'e (s.a.s.) ait olmadığı kanaatini bizde uyandırmaktadır. Ayrıca bu sözde de insanı dünya için çalışmaya değil âhiret için dengeli bir şekilde çalışmaya sevk etme anlamı olduğunu da düşünmekteyiz.

Kanaatimize göre ne Kur'an ne de Allah Resûlü (s.a.s.), âhiret için çalışmaya denk şekilde veya ebedî olarak kalacakmış gibi insanları kendi dünyaları için çalışmaya sevk etmektedir. Kur'an ve hadislerde dünya hayatının fânî ve geçici olduğu, asıl yaşanacak olanın ebedî âhiret yurdu olduğu ifade edilmektedir. İnsanın yapması gereken de tembellik ve aşırılıklardan uzak bir şekilde salih amellerle dünya hayatını değerlendirmesidir. Bu konuda insanın dünyadaki nasibinin sağlıktan zenginliğe kadar her nimeti âhiret yurdunun güzelliklerini elde etmek için değerlendirmesi olduğu ifade edilmiştir.

Dolayısıyla kanaatimizce Kasas sûresi 77. ayetten anlaşılan mana; "Allah'ın lütfu ile insanlara verdiği her şeyin içinde özenle, titizlikle, ısrarla ve samimiyetle aslî yurdunuz olan âhiret yurdunu arayın. Bu arada âhiret yurduna kıyasla aşağı bir yer olan ve

kalbi alakaya değmeyen dünyadan, âhiret yurduna hazırlık için payınıza ayrılmış olan nasibinizi de unutmayın.” şeklinde olacaktır.

Kaynakça

- Aclûnî, İsmail bin Muhammed Ebu'l-Fidâ Abdülhâdî el-Cerrâhî. *Keşfu'l-hafâ*. Dimeşk: Mektebetü'l-İlmi'l-Hadis, 2001.
- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed eş-Şeybanî. *Müsned-ü İbn Hanbel*. thk. Şuayb el-Arnaud-Adil Mürşid. Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 1997.
- Albânî, Muhammed Nâsirüddin. *Daifu'l-câmiu's-sağîr ve ziyadetuh: el-Fethül-kebir*. Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1979.
- _____. *Silsiletü'l-ehâdîsi'z-zaife ve'l-mevzua*. Beyrut: Mektebü'l-İslâmî, 1977.
- Aydınlı, Abdullah. “Şâz”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 38: 385. Ankara: TDV Yayınları, 2010.
- _____. “Mevkuf”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 29: 437. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali. *Şu'abü'l-îmân*. thk. Ebû Hacer Muhammed Zaglul, Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2000.
- _____. *es-Sünenü'l-kübrâ*. thk. Muhammed Abdülkadir Ata. Beyrut: Daru'l-Kükübü'l-İlmiyye, 2003.
- Beyzâvî, Ebû Saîd Nasirüddin Abdullah b. Ömer b. Muhammed. *Envarü't-tenzil ve esrarü't-te'vil*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 2010.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *Câmiu's-sahîh*. Bulak: el-Matbaatü'l-Kübra'l-Emiriyye, 1895.
- _____. *el-Edebü'l-müfred*. thk. Kemâl Yûsuf el-Hût. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1985.
- Bûsîrî, Ebû'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Ebî Bekr b. İsmâîl. *İthafü'l-hıyereti'l-mehera bi-zeva'idi'l-mesaniidi'l-aşere*. Riyad 1999.
- Deylemî, Ebû Şücâ' Şîrûye b. Şehredâr b. Şîrûye. *el-Firdevs bi-mesur el-hitab : el-Firdevsü'l-ahbar*. thk. Saîd b. Besyuni Zaglul. Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1986.
- Ebû Hayyân, Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf b. Hayyân Endelüsî. *Bahrü'l-muhît*. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 2010.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş'as b. İshak el-Ezdi es-Sicistani. *Kitâbü's-Sünen*. thk. Muhammed Avvame. Cidde: Dâru'l-Kible li's-Sekâfeti İslâmiyye, 1998.
- Efendioğlu, Mehmet, “Metruk”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 29: 415. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- _____. “Muallal”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 30: 312. Ankara: TDV Yayınları, 2005.
- _____. “Münker”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 32/13. Ankara: TDV Yayınları, 2006.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dîni Kur'ân Dili*. İstanbul: Nebioğlu Basımevi, 1960.
- Feyzu'l-Furkân Tefsirli Kur'an-ı Kerîm Meâli*, çev. Hasan Tahsin Feyizli. İstanbul: Server İletişim, 2015.
- Güler, Zekeriyya. “Muhammed b. Aclân”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 30/494-495. Ankara: TDV Yayınları, 2006.
- Hamevî, Ebû Abdillâh Şihâbüddîn Yâkût b. Abdillâh el-Bağdâdî er-Rûmî. *Mu'cemü'l-büldân*. Beyrut 1995.
- Heysemî, Ebû'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman. *Buğyetü'l-bâhis an zevaidi müsnedi'l-Haris*. thk. Hüseyin Ahmed Salih Bakiri. Medine: Mektebetü'l-Arabiyyeti's-Suudi, 1992.
- Hicazi, Muhammed Mahmud. *Furkan Tefsiri*. çev. Mehmet Keskin. İstanbul: İlim Yayınları, ts.

- İbn Atıyye, Ebû Muhammed Abdülhak b. Galib el-Endelüsi. *el-Muharrerü'l-veciz fi tefsiri'l-kitâbi'l-aziz*. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2001.
- İbn Ebi'd-Dünya, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed el-Kureşî el-Bağdâdî. *Islahu'l-mal*. Beyrut: Müessesetu'l-Kütübü's-Sekafiyye, 1993.
- İbn Hacer, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed İbn Hacer el-Askalânî. *el-Metâlibü'l-âliye bi-zevâidi'l-mesânidi's-semâniye*. thk. Hüseyin b. Yusuf b. Mustafa Ömer Sebahiteş. tensik Sa'd b. Nasır b. Abdullah el-Aziz eş-Şeseri. Riyad: Dârü'l-Âsime, 2000.
- _____ *Tehzîbü't-tehzîb*. Beyrut: Dâru Sadır, 1968.
- İbn Kesir, Ebü'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâîl b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dımaşkî eş-Şâfiî. *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*. Beyrut:Dârü'l-Müfid, 1883.
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullâh b. Müslim b. Kuteybe ed-Dineverî. *Garîbu'l-hadis*. Bağdat: Matbaatü'l-Ânî, 1977.
- İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî. *Lisânu'l-Arab*. Beyrut: Dâru Sadır, 2010.
- İbn Mübarek, Ebû Abdurrahman Abdullah b. Mübarek b. Vâzih el-Hanzalî el-Mervezî. *Kitâbü'z-Zühd ve'r-Rekâik*. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.
- İbnü'l-Kayserânî, Ebû'l-Fazl Muhammed b. Tâhir b. Alî el-Makdisî eş-Şeybânî, *Zehiretü'l-huffazi'l-muharric ale'l-hurufi'l-elfaz*. thk. Abdurrahman b. Abdülcebbâr el-Ferîvâî. Riyad: Dârü's-Selef, 1996.
- İbnü's-Salah, Ebu Amr Osman b. Abdirrahman. *Ulûmu'l-hadis (Mukaddime)* thk. Mustafa Dib Boğça. Mektebetü'l Farabi, 1984.
- İsfahânî, Ebu'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal Ragıb. *Müfredat fi garîbi'l-Kur'ân*. thk. Safvan Adnan Davudi,. Beyrut: Dârü's-Şamiyye, 1991.
- İsfahânî, Ahmed b. Abdullah b. İshak Ebû Nuaym. *Hilyetü'l-evliya ve tabakatü'l-asfiya*. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1996.
- Kandemir, M.Yaşar. "Abdullah b. Amr b. Âs". 1: 85, 86. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Ankara: TDV Yayınları, 1988.
- _____ "Mevzû". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 29/493. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Karaman, Hayrettin vd. *Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. Ankara: D.İ.B. yay., 2006.
- Kasımî, Muhammed Cemâlüddîn b. Muhammed Saîd ed-Dımaşkî. *Kavaidü't-tahdis min fununi mustalahi'l-hadis*. Beyrut, 1979.
- Koçyiğit, Talat. *Hadis Istılahları*. Ankara: AÜİF yay., 1985.
- Kırbaçoğlu, M.Hayri. *İslam Düşüncesinde Hadis Metodolojisi*. Ankara: Ankara Okulu Yay., 1999.
- Kitabı Mukaddes*. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2001.
- Kudâî, Ebu Abdullah Muhammed b. Selame b. Ca'fer. *Müsnedü's-Şihâb*. thk. Hamdi Abdülmecid Selefi. Beyrut: Müessesetu'r-Risâle, 1986.
- Kur'an-ı Kerim Meâli*. çev. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı yay., 2008.
- Kur'an-ı Kerim ve Özlü Tefsir: Tefsirlerin Özü*. çev. Abdullah Parlıyan, Konya: Damla Ofset, ts.
- Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed İbn Ahmed. *el-Câmi'u li ahkâmî'l-Kur'ân*. Beyrut: Dâr-u İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1966.
- Kuşeyrî, Ebû'l-Kâsım Zeynülsîlâm Abdülkerîm b. Hevâzin b. Abdilmelik. *Letâifu'l-işarat*. thk. İbrâhim Besyûnî. Kahire: el-Hey'etü'l-Mısıriyyetü'l-Âmme li'l-Kitâb, 2000.
- Kutub, Seyyid. *Fî Zülâli'l-Kur'ân*. Beyrut: Dârü's-Şurûk, 1996.
- Leknevî, Ebü'l-Hasenât Muhammed Abdülhay b. Muhammed Abdilhalîm b. Muhammed Emînillâh es-Sihâlevî. *el-Ecvibetü'l fadile li'l-esileti'l-aşreti'l-Kamile*. thk. Abdülfettah Ebû Gudde. Beyrut: Mektebetü'l-Matbuati'l-İslamiyye, 1994.

- Mâverdî, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habib. *en-Nüket ve'l-'uyûn Tefsîru'l-Mâverdî*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2010.
- Mevdûdî, Seyyid Ebû'l-A'lâ. *Tefhimu'l-Kur'ân*. çev. Muhammed Han Kayanî vd. İstanbul: İnsan yay., 1987.
- Münâvî, Zeynüddîn Muhammed Abdürraûf b. Tâcil'ârifin b. Nûriddîn Alî el-Haddâdî. *Feyzü'l-kadir şerhi'l-câmiî's-sagir*. Kahire: Matbaatu Mustafa Muhammed, 1938.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyin el-Kuşeyri en-Nisaburi b. el-Haccac. *Sahih-i Müslim*. nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. Kahire: Dâru İhyai'l-Kütübî'l-Arabiyye, 1955-1956.
- Müttakî, Alî b. Hüsameddîn b. Abdilmelik b. Kadîhân Hindi. *Kenzü'l-ummâl fi süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1985.
- Nesefî, Hafızü'd-Dîn Abdullah b. Ahmed b. Mahmud Ebu'l-Berekât. *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vîl*. Beyrut: Dâru İbn Kesir, 2005.
- Nursî, Bediüzzaman Said. *Mektûbât*. İstanbul: Envar Neşriyat, 1992.
- Râzî, Ebu Abdillâh (Ebü'l-Fazl) Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin Fahreddin. *et-Tefsîrû'l-kebir = Mefatihü'l-gayb*. Beyrut: Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabî, 1999.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. Beyrut: Dâru'l-Kur'âni'l-Kerîm, 1981.
- Sa'lebî, Ebû İshak Ahmed b. Muhammed İbrâhim Nisaburî. *Arâisü'l-Mecâlis*. Beyrut 1985.
- el-Keşf ve'l-beyân fi tefsiri'l-Kur'an*. Beyrut: Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabî, 2002.
- Süyûtî, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî. *Tedribü'r ravi fi şerhi takribi'n-nevevi*. thk. A.Abdüllatif. Beyrut: Darü lhyai's-Sünneti'n -Nebeviyye, ts.
- Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali b. Muhamed. *Fethu'l-kadîr*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1983.
- Taberî, Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid. *Câmi'u'l-beyân fi tefsiri'l-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şakir. Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 2000.
- _____ *Tarihü't-Taberi : Tarihü'l-ümmem ve'l-müluk*. Beyrut: Dâru't-Türâs, 2010.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi. *el-Câmiü's-sahih = Sünenü't-Tirmizî*. thk. Ahmed Muhammed Şakir. Kahire: Mustafa el-Babi el-Halebî, 1937.
- Zebîdî, Ebu'l-Feyz Murtazâ Muhammed b. Muhammed b. Muhammed. *Tâcu'l-'arûs min cevâhiri'l-kâmûs*. Dâru'l-Hidaye, ts.
- Zuhaylî, Vehbe. *et-Tefsîru'l-münîr*. çev. Ahmet Efe, Beşir Eryarsoy, Hamdi Arslan, Halil İbrahim Kutlay, Nurettin Yıldız. İstanbul: Risale Yayınları, ts.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Cârullah Mahmud b. Ömer. *el-Keşşâf an hakâiku't-tenzîl ve uyûni'l-ekâvîl fi vucûhi't-te'vîl*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, ts.

STRUCTURED ABSTRACT

Technological and economic development in Muslim societies, where selfishness has spread far and wide, has led people to become worldly. People who could not be completely separated from their faith and religion, turned their way to establish a basis in the Qur'an and Hadith for their extreme devotion and inclination to the world. In this context, the part of the verse 77 of Surah al-Qasas that recommends working for the hereafter was ignored and the work of man for his own world was brought to the fore. Meanwhile, the narrative, which is handled with an understanding that encourages people to work only for the life of this world as if they will live eternally, and is also conveyed as a hadith "work for the world as if you will never die; work for the hereafter as if you will die tomorrow!" was made a basis. In this study, we will evaluate the share of human beings in the world by taking the mentioned verse and the narrative conveyed as a hadith.

The word "n-s-b" in the verse, means "pleasure taken from all things, certain pleasure". Metaphorically, it means "part-share". The word "i-b-t-ğ" "also means" to demand, to work for what is demanded, to demand what is praised." In the verse, while the incentive to work for the hereafter is expressed with the concept of "working to achieve a praised goal", for nasib in the world, only the phrase "forget" is used. "n-s-y" means "the opposite of remembering, to leave, to forget, a person deliberately or unwittingly leaving or ignoring the seizure of something that is assigned to him.

According to Ibn Abbas and most of the commentators, the phrase "do not forget your share of the world" means that "do not waste your life by not committing righteous deeds. Do not forget to work for the hereafter in this world, demanding the hereafter." For the hereafter, it is practiced only in this world. Therefore, man's share of this world is the life given to him and his righteous deeds to make in order to earn his hereafter in that short life. The life of this world is very short compared to life in the eternal World; man should not forget this and should not give himself to the world as if it was eternal, and should evaluate his world for his hereafter. According to the saying "The world is the field of the hereafter.", nasib in the world is the good things acquired for the hereafter and the practices that will bring rewards in the hereafter. Although it is emphasized that the "nasib in the world", which is commanded not to be forgotten in the verse, is not to be directed to the life of the world with his whole self, it is also understood that there was no harm in exploiting the goods of the world by lawful means such as eating, drinking, dressing and marrying.

In these verses, it is stated that many nations are insolent, proud, and perished because of their high standard of living; and that the blessings of the hereafter are better than the life of this world and its adornment. It is reminded that the reward of good deeds done in conjunction with faith in Allah is permanent and that the reward and the merit that Allah will give is superior to the property of the world. All the blessings of the life of this world are nothing compared to the life of the hereafter.

About the saying "For the world as if you will never die ... for the hereafter as if you will die tomorrow....", we can say the following:

1-There is a disconnection in the chain of narrations of this saying. In addition, according to the findings made by the rical scholars, especially the Hadith scholar Bukhari, there are Ravis included in the narration chains that no hadith can be conveyed from them in any way..

2-There are also weak and unknown persons in the ravi chains in different versions of the narrative.

3 - This saying, with different versions, is also attributed to three different individuals naming Abdullah B. Amr, Abdullah b. Umar and Ka'b'ul-Ahbar. Although it is possible to consider this as a mevkuf hadith, about the isnads made to these individuals, there are unknown persons and disconnection between the Ravis

Therefore, we think that to attribute this narrative to the Prophet (s.a.s) does not seem healthy. In addition to our evaluation in terms of the narrative, we believe that there is no incentive in this saying to "work for the world as if you will never die."

In our opinion, neither the Qur'an nor the messenger of Allah (s.a.s) drives people to work for their own world, equivalent to working for hereafter or as if they will stay forever. It is stated in the Qur'an and Hadith that the life of this world is mortal and temporary, and that what is to be experienced is the abode of the eternal hereafter. What one should do is to evaluate the life of this world through righteous deeds, free from laziness and excesses. In this regard, it has been stated that the human's share in the world is to evaluate every blessing from health to wealth in order to obtain the beauties of the home of the hereafter.